

Cultura popular / La dansa més viva dels Països Catalans

LYDIA OROBITG

El passat dissabte 25 d'agost, a la Seu d'Urgell, va tenir lloc l'acte de reconeixement del *Ball Cerdà* de la Seu d'Urgell, com a guanyador del concurs organitzat pel programa *Mans de Catalunya Ràdio*¹ per trobar la dansa més viva dels Països Catalans. Hi van participar 66 danses d'arreu del territori. També hi van prendre part les altres tres poblacions que, conjuntament amb la Seu d'Urgell, van ser finalistes del concurs: Lloret de Mar, Sant Joan de les Abadesses i Sabadell.

En aquest acte d'homenatge es van presentar les danses finalistes: el *Ball de les almorratxes* de Lloret de Mar, el *Ball de pabordes* de Sant Joan de les Abadesses, el *Ball de la bola* de Sabadell i el *Ball cerdà* de la Seu d'Urgell. Les diferents danses van ser acompanyades per La Principal de la Bisbal i després de les representacions es va ballar una sardana de germanor amb tots els dansaires.

El *Ball cerdà* de la Seu d'Urgell té l'origen al segle XVII. Es tracta d'un ball pla que actualment es balla per la Festa Major de la Seu i aplega més de 180 parelles.

Havia estat un ball típic de moltes poblacions catalanes. Es creu que el nom pot provenir del topònim *Cerdanya*, tot i que no se sap del cert.

És una dansa popular de caire cerimoniós, variant del ball pla, que va estar molt estès per l'alta muntanya, sobretot als Pirineus.

A la Seu d'Urgell, abans de la guerra civil, era considerat un ball de caràcter carnavalesc i es ballava durant les festes de Carnestoltes. Hi intervenia la figura del caçador, un personatge grotesc que atreïa l'atenció del públic tot sorprenent els distrets de la plaça mentre miraven el ball.

Després de la guerra civil, el *Ball cerdà* es va anar deixant de ballar i el 1971 només era ballat per infants. Per això, l'alcalde va demanar ajuda per recuperar el ball i Roman Peguera i la seva dona M. Rosa, juntament amb l'esbart dansaire local, van aconseguir que l'any següent retornés a la Seu. Des de llavors, any rere any ha anat augmentant el nombre de dansaires que l'interpreten.

Pel que fa a la música, la versió que es fa servir actualment és obra de Josep M. Pampliega. Quant al vestuari, les noies duen la vestimenta tradicional catalana, amb mantonet brodat, sabates, ret i mitenes, i van ben enjoiades; els nois van amb vestit de vellut negre, amb faixa i barretina vermella si són solters, i lila si són casats.

El *Ball de les almorratxes* de Lloret de Mar es balla cada any el 24 i 26 de juliol. Els orígens són molt antics i possiblement ve d'un antic *Ball del ciri*. El ball és molt més antic que la música i té ascendència àrab, com es pot veure en l'ús del gerret de vidre amb quatre galets, anomenat almorratxa. Segons la tradició, arribà a Lloret de Mar un jove àrab que s'enamorà d'una donzella catalana. Però, tot i que el jove va insistir molt perquè es casessin, la noia el rebutjava cada vegada. Finalment, un dia de ballades, el jove es presentà amb una almorratxa plena d'aigua d'olor. La noia es va indignar molt per l'atreviment del jove i llençà l'almorratxa a terra, on s'esmicolà. El jove va fugir avergonyit i la noia es va tancar en un convent.

Actualment, la dansa és ballada per quatre parelles de joves. Les noies van vestides amb vestit llarg, molt elegants, i els nois vesteixen amb pantaló i americana foscos. Les noies són les quatre obreres de Santa Cristina i són elegides per a un any. Els obrers i administradors de l'ermita de Santa Cristina són elegits per a quatre

El Ball de les Almorratxes de Lloret de Mar

¹ *Mans de Catalunya Ràdio* és un magatzin matinal del cap de setmana dedicat a la cultura popular i a la música per a cobla.

anys. Ells entren les noies a plaça, agafades de braç, les presenten en societat i les traspassen, tot seguit, als quatre balladors que les obreres han escollit prèviament.

La dansa es divideix en tres parts. En la primera, amb música cerimoniosa, els components de cada parella ballen agafats de la mà dreta. En la segona part, segons recorda la llegenda, les noies llencen l'almorratxa a terra. I la tercera part, amb música molt festiva, és coneguda amb el nom de *Toquen a córrer*.

El *Ball de pabordes* de Sant Joan de les Abadesses té origen religiós i ha mantingut el caràcter senyorial. A Sant Joan havien estat molt importants els gremis que s'encarregaven de protegir els seus associats. Cada gremi tenia una confraria que s'encarregava d'organitzar les activitats lúdiques i religioses. Al segle XVIII es van consolidar com a impulsores del ball. A cada confraria, els pabordes eren els encarregats de la festa i ballaven un mateix ball. La confraria del Santíssim Misteri l'anomenava *Ball dels pabordes*.

Actualment, el *Ball de pabordes* es balla a la plaça Major de Sant Joan de les Abadesses durant la Festa Major del Santíssim Misteri, que s'escau el segon diumenge de setembre.

El ball és executat per quatre parelles vestides senyorialment. Primerament, els quatre pabordes es reuneixen a la plaça i, precedits per la cobla i el paborde major, van a buscar les pabordesses al seu domicili. El paborde puja a la casa i surt al balcó amb la pabordessa per escoltar la cobla. Posteriorment, totes les parelles retornen a la plaça Major i són rebuts a la Casa de la Vila. Seguidament, comença el ball pròpiament dit.

La dansa consta de quatre parts: salutació, ventalls, alfàbrega i morratxes. Cada part està precedida d'un passeig. Durant la salutació, els balladors saluden les autoritats i el poble; després, hi ha una salutació entre paborde i pabordessa. A la segona part, els pabordes obsequien amb un ventall les pabordesses; i, a la tercera part, són les pabordesses qui obsequien els pabordes amb un ram d'alfàbrega. A l'última part, cada paborde ruixa amb aigua de roses

la seva pabordessa, les altres pabordesses i, finalment, el poble. S'acaba el ball amb una salutació de comiat.

El *Ball de la bola* de Sabadell va ser ballat per primera vegada l'any 1998, a la plaça Sant Roc, durant la Festa Major de Sabadell. L'Esbart Sabadell Dansaire és l'entitat que va dur a terme aquesta iniciativa i és la que s'encarrega, cada any, de l'organització de l'acte, durant la Festa Major de Sabadell.

La coreografia va ser creada per Tomàs Manyosa Ribatallada i Montserrat Capdevila Tatché i la música del ball va ser composta per Joan Manau Valor, tots ells membres de l'Esbart Sabadell Dansaire.

La idea del nom *Ball de la bola* sorgeix de l'estudi de la història local. A finals del segle XIX, durant la Festa Major es bevia una beguda anomenada *la bola*, que consistia a barrejar cervesa, gasosa, rom i un bolado (una massa de sucre sòlida i lleugera).

El ball consta de tres parts. La primera és un passeig que fan totes les parelles que han guanyat el ball en altres edicions, a més de les entitats convidades a l'acte. La comitiva és encapçalada per la parella guanyadora de l'any anterior. Un cop arriben a plaça, l'alcalde els imposa les medalles que els acrediten com a guanyadors. La segona part del ball comença amb un passeig perquè s'hi puguin anar afegint parelles. Després ve un cuc, un pont i totes les parelles, mentre van saltant, acaben fent una rotllana. Després comença el ball amb la parella. Fan uns saltirons a dreta i a esquerra, agafen la parella per la cintura i fan dues voltes i, finalment, es fan dos petons i canvien de parella tot picant de mans. La tercera part és la que dona nom al ball. Es tracta d'una part competitiva on les parelles ballen un vals-jota mentre porten una copa a la mà plena de la beguda anomenada *bola*. La parella guanyadora és la que és capaç de mantenir la copa plena sempre seguint el ritme de la música.

En acabar el ball, es reparteix la beguda entre el públic assistent, tal com es feia antigament.

Interiors
MOBLES, DISSENY I DECORACIÓ

C/ Sant Cugat, 11 · 08201 Sabadell
T 93 725 01 79 · F 93 706 80 39
www.interiorscasquet.com

J. CODINA ADMINISTRADOR
DE FINQUES

www.finquescodina.cat

Concepció, 25, 1er - Sabadell
Tels: 93 726 03 45 - 93 727 33 01

MONISTROL
CINE FOTO

Fotografia - Cinema

Passeig de la Plaça Major, 4
SABADELL